

PAPINSKE OVLAŠTI PREMA PRAVOSLAVNOM TEOLOGU STAWROWSKOME

Pred nekoliko mjeseci objavljeno je djelo ruskog pravoslavnog teologa Aleksisa Stawrowskoga »Pokušaj ireničke teologije« (Alexis Stawrowsky, *Essai de Théologie Irenique*, Madrid, 1966). Sigurno, ono će pobuditi veliko zanimanje i u pravoslavaca i u katolika zbog odvažnosti, s kojom pisac u njemu pristupa problemima Pravoslavne i Katoličke crkve i zbog sugestija, koje daje za njihovo rješavanje. U to ćemo se lako uvjeriti, ako u kratkim crtama iznesemo njegovu nauku o papinskim ovlastima: o primatu i o infalibilitetu. Istina, Stawrowsky u svom djelu ne raspravlja samo o toj temi nego i o drugima, koje dijele pravoslavlje od katolicizma. No mislimo, da je kod obrađivanja papinskih ovlasti bio najodvažniji, u davanju sugestija najoriginalniji i ujedno najopširniji. Prije nego izložimo njegove misli o toj temi, držimo, da će biti od koristi, ako prikažemo koje su mu bile ideje vodilje kod irenističkog gledanja na prijeporna pitanja pravoslavlja i katolicizma.

Piščeve ideje vodilje

Može se reći, da je pisac bio »poslušan duhu«, kad se dao na pisanje ovog djela. Sam on priznaje, da se dao »slušajući glas savjesti« na »jednu od najtežih zadaća« (str. 18). U konferenciji, koju je pred 40 godina održao u Parizu, navijestio je, da se »posvuda osjeća dašak univerzalističkog duha« (str. 13). Sada s radošću ustanovljuje, da strahote rata i zablude materijalizma, ateizma i pobune svijeta protiv Krista i njegove Crkve nijesu ugušile toga duha; dapače, on se posvuda širi, osobito među protestantima. I baš taj univerzalistički duh njemu je glas savjesti, koji ga tjera da traži prema mogućnostima rješenje problema, koji priječe sjedinjenje, osobito između katolika i pravoslavaca (str. 17). Razumije se, da se kod rješavanja tih starodrevnih problema ne možemo voditi starim metodama (str. 20). Dosada, ističe pisac, u studiranju vjerskih razlika, to jest u komparativnoj teologiji, upotrebljavala se isključivo apologetsko-polemička metoda. Nastojanje se naime svodilo na to, da se dokaže »apsolutna istina pravoslavne nauke i apsolutna laž nepravoslavne nauke«. Uvijek »se smatralo, da je na jednoj strani apsolutna istina, a na drugoj strani apsolutna laž«. Na jednoj strani sve je bilo pozitivno, a na drugoj strani sve negativno. Svaka mogućnost, da se uključi

barem neki dio negativnosti u pozitivnu nauku, i pomisao, da bi ono, što je pozitivno, moglo i ne biti apsolutno savršeno, bile su unaprijed isključene. I malo je bilo među pravoslavnima, nadodaje pisac, onih, koji su mislili, da se može pronaći nova metoda (ib.). Tu novu metodu, koju on predlaže i koju upotrebljava u svom djelu, naziva ireničkom ili pomirljivom (str. 24). Ona ide za tim, da predmet »komparativne teologije postane manje uspoređivanje heterodoksije, još manje njezino optuživanje, već mogućnost smanjivanja razlika i pomirivanje protivnosti, katkada stvarnih, katkada imaginarnih, kako doktrinalnog tako moralnog, praktičnog, kanonskog i ritualnog reda« (str. 24). Temelj je pak te metode Kristova zapovijed ljubavi i njezino tumačenje u 1. poslanici Korinćanima, koje naučavanje Kristovi učenici nikad ne smiju zaboraviti, ni tada, kad denunciraju neku zabludu (str. 22—23). No, ni »najsavršenija ljubav«, opominje pisac, »ne može i ne mora dovesti, da se napusti ono, što Crkva ispovijeda kao nepromjenljivu istinu. Napuštanje istine, kompromis u pitanjima, koja su međusobno apsolutno nespojiva, jesu nijekanje stvarnosti, života, jesu nešto zlo. Nikad nije dopušteno iz ljubavi prema ljudima napustiti ono, što se ispovijeda kao istina. Jer, u tom slučaju, bila bi izdana sama Istina, to jest Krist osobno i Crkva, koja ispovijeda istinu« (str. 21). Što se tiče razlika između Pravoslavne i Katoličke crkve, nepametno bi bilo »zatvarati oči« pred tim razlikama, koje su »često supstancijalne kako na doktrinalnom, tako na kanonskom i na samom moralnom području. Tvrditi na simplicitički način, da nas gotovo sve sjedinjuje i gotovo ništa ne rastavlja, može nas lako dovesti do indiferentizma i do blažene (béate) velikodušnosti, koju će trebati ponovno platiti gorkim suzama u budućnosti« (str. 26). No, i kod najveće doktrinalne nespojivosti, nadodaje pisac, nova metoda može biti od koristi, da se pronađe pokoje zrnce istine i pod ljuskom same zablude (str. 21—22). Irenička metoda, nadalje, nužno pretpostavlja, da se formulacija vjerskih istina može tokom vjekova mijenjati, kako to poučava i povijest raznih dogma (str. 32—38). Isto tako, ne odgovara pravoj nauci o Crkvi, da ono, što je formuliralo 7 ekumenskih sabora, iscrpljuje svu puninu misli i crkvenog naučavanja, tako da se ne može nikad više ni dalje upotpuniti, precizirati i otkriti. Jer Crkva je pozvana, ističe pisac, da sve do svršetka svijeta navješćuje svijetu riječi Istine, da propovijeda Kristovu nauku, da je učini pristupačnom ljudstvu prema mjeri njegova rasta, da osvjetli sve više i više sadržaj tog naučavanja i da vodi ljudski rod putem spoznaje uvijek savršenije. »Crkva ne može umrijeti ili se zaustaviti ni poslije sedmog ni poslije dvadesetsedmog ekumenskog koncila« (str. 38). Kod same pak formulacije neke istine, pisac je mišljenja, da treba razlikovati tri stvari: »neprijepornu nepogrešivu jezgru«, to jest od Boga objavljenu istinu, koja je sadržana »izričito ili uključivo u Sv. pismu ili u svetoj Tradiciji«, zatim »historijsku odjeću te jezgre«, to jest tumačenje dogmatskog smisla objavljene istine, koje se nalazi u naučavanju sv. Otaca, crkvenih naučitelja, u crkvenim odlukama, i, na koncu, »literarni oblik dogmatske formulacije«, koja »katkada može proizvesti nesporazume, zbrku, čak razmirice i sukob« (str. 37). No, ako je »sasvim deplasirano govoriti o razvoju dogme u smislu razvoja istine, koja je dana — tako rekavši — u zametku i koja se rastvara progresivno u vremenu, ipak se može i mora ustvrditi, da se verbalno i filozofsko zaodijevanje objavljenih istine može mijenjati s vremenom«, koje »ovisi o radu i razvitku ljudi« (str. 31—32).

Papinske ovlasti

Stawrowsky je jasno izložio načela svoje metode. Svoja načela on zatim dosljedno primjenjuje izlažući papinske ovlasti. Jer se prema toj metodi doktrinalne razlike moraju naglasiti, on najprije iznosi stanovište jedne i druge strane, to jest katolika i pravoslavaca, o papinskom primatu i infalibilitetu. Znamo, što Katolička crkva uči o papinskim ovlastima. Možda nam nije toliko poznato, što o njima misli službena Pravoslavna crkva. Zato ćemo njezino mišljenje iznijeti prema samom aukturu (str. 173—179).

a) Službena nauka Pravoslavne crkve o papinskim ovlastima

Stanovište Pravoslavne crkve o papinskom primatu i infalibilitetu izneseno je u enciklici istočnih patrijarha iz god. 1848, zatim u patrijarhalnoj i sinodalnoj enciklici iz god. 1895. i u odluci konferencije istočnih autokefalnih Crkava iz god. 1948.

U enciklici iz god. 1848. veli se, između ostalog, i ovo: »Među herezama, koje su se raširile, sam Bog zna kojim sredstvima, u velikom dijelu svijeta, bio je nekoć arijanizam, a sada je papizam.« Papizam se sastoji u »priznavanju, da je papa kao osoba nepogrešiv i da on drži mjesto Krista«. Što se pak tiče prvenstva Rimske crkve nad ostalim Crkvama, treba da ga ona zahvali »partikularnoj tradiciji«, koja je držala, da ga je primila od sv. Petra, no u stvari, prema svjedočanstvu sv. Bazilija, »najvažnija među svim Crkvama jest Antiohijska crkva, gdje su se po prvi put sljedbenici Kristovi počeli nazivati kršćanima i gdje se nalazi prava Petrova katedra«. Ako Crkva ne bi bila »utemeljena na nepokolebljivoj vjeri Petrovoj«, tada bi »Kefa bio njoj veoma slabim temeljem, a papa još slabijim«. Petar pak nije dobio nikakve »specijalne vlasti« od Isusa, a riječi Isusove kod Iv 21, 15–18 znače njegovu uspostavu u rang ostalih apostola nakon Petrova trostrukog nijekanja. Uostalom, ako postoji neki primat rimskog biskupa, on ga je dobio time, što je Rim bio »carski grad«, pa su mu ga podijelili ne »Gospodin već Oci«.

U enciklici iz god. 1895. naučava se sljedeće s obzirom na papu: Krist je jedini poglavar Crkve; čitava je Crkva infalibilna; apostol Petar nije utemeljitelj Rimske crkve, a protivna se tradicija temelji na lažnim dokumentima; Petar nije temelj Crkve, nego su prema sv. Pavlu temeljem Crkve apostoli i proroci; sv. Oci nijesu naučavali primat rimskog biskupa; primat rimskom biskupu dolazi odatle, što je Rim bio glavni carski grad; ne postoje crkveni kanoni, koji određuju, da je rimski papa glavar čitave Crkve, nepogrešivi sudac drugih, autonomnih i autokefalnih crkava, nasljednik apostola Petra i Kristov vikar na zemlji, jer je svaka crkva na Istoku i na Zapadu sasvim nezavisna i autonomna već od prvih sedam ekumenskih sabora; kad bi iskršlo neko važno pitanje, tada bi se sazivao ekumenski sabor, koji je bio i koji još ostaje vrhovna vlast u Crkvi; biskupi su bili nezavisni jedan od drugoga; svi su bili jednaki na koncilima i jedino podvrgnuti saborskim odlukama; nitko između biskupa nije osobno odlučivao o sudbini univerzalne Crkve; ambiciozne i ohole pretenzije papinske na primat bile su pobijene i osuđene (a da ne donosi nikakav dokaz za to, nadodaje pisac str. 176) i da ih Istočna crkva nikad nije priznala u prvih devet vjekova; za razvitak primata veliku su ulogu odigrali pseudodekreti Izidorovi; Istočna crkva priznaje nepogrešivim jedino Isusa Krista. Na koncu te enciklike ovako su definirane Pravoslavna i Katolička crkva: »Pravoslavna crkva opravdano se ponosi u Kristu, da je Crkva sedam ekumenskih koncila i prvih vjekova kršćanstva i zbog toga jedna, sveta, katolička i apostolska, stup i podrška istine, dok je Rimska crkva crkva inovacija lažnih patrističkih spisa, izopačenog Sv. pisma i kanona svetih sabora, stoga je ona opravdano i pravedno bila i ostaje proglašena odijeljenom za sve vrijeme dok bude ustrajala u svojoj zabludi.«

U odluci konferencije Istočnih crkava iz god. 1948. ističe se: rimska kurija, s rimskim biskupom na čelu, iskrivila je tokom vjekova pod utjecajem »svjetovne bahatosti pune dima« (kako su to nekoć pisali afrički Oci papi Celestinu) i drugih razloga pravu nauku Evanđelja primljenu od Gospodina preko apostola; rimski pape nisu ništa držali do formalne zabrane VI ekumenskog koncila, da se ništa novo ne uvodi u vjeru; oni su oskrvnuli čistoću stare i opće vjere uvođenjem novih dogma o Filioque, Bezgrešnom Začetcu, osobito »naukom sasvim nekršćanskom o papinu prvenstvu i infalibilitetu«; zbog tih novotarija rimski su biskupi nanijeli ogromnu nepravdu jedinstvu Kristove Crkve i djelu ljudskog spasenja na zemlji; oci VI ekumenskog sabora, predviđajući ogromnu štetu od uvođenja dogmatskih novotarija u vjeru, »definitivno su odlučili, da se ništa ne nadodaje niti oduzima« dogmama, koje su proglasili prvih šest ekumenskih sabora, stoga »nijesmo mi«, veli se u odluci, »nego pobožna usta otaca ekumenskih koncila, koja izgo-

varaju sada osudu rimskog papinstva za sve rimske dogme nedavno proglašene, jer su one čisto ljudska iznašašća, koja nijesu utemeljena ni na Sv. Pismu, ni na Tradiciji, ni na spisima crkvenih Otaca, ni na crkvenoj povijesti«. Odluka nadalje ističe, da je »rimskim biskupima, tim kraljevima vremenite države (patrimonium Sancti Petri), politika bila suprema lex«. Odluka ima završetak: »Vruće molimo vrhovnog svećenika našeg Gospodina Isusa Krista, da bi prosvjetlio svjetlošću svoje božanske nauke katoličku hijerarhiju te joj pomogao da upozna svu ogromnost ponora grijeha, u koji je dovela Zapadnu crkvu izmišljajući novu nauku o papinskom prvenstvu i infalibilitetu kao i iskorištavajući Crkvu u svrhe političke naravi.«

b) Piščevo stanovište

Pred ovakvim dijametralno oprečnim gledištima na jednu te istu stvar, to jest na papinske ovlasti, što treba raditi? Zar, možda, očajati, zar baciti koplje u ledinu? Naš pisac ne očajava, premda mu se čini, da je jaz između dvije Kristove Crkve postao zauvijek nepremostiv (str. 179). Da bi se pak izišlo iz tog vrzina kola, on najprije predlaže, da se u razgovoru između dvije Crkve ne gleda na ono, što se između njih dogodilo u prošlosti, zatim, da se pred samim »fiksiranim i dogmatiziranim« problemima ne smije zauzeti »čisto formalističko stanovište«, to jest s jedne i s druge strane ne smije se »stajati na istoj razini«, na kojoj se stajalo dosada. Stawrowsky smatra, da je skroz nemoguće tražiti od pravoslavlja da »čisto i jednostavno prizna papinstvo, osobito onakvo kakvo je definirao I vatikanski sabor: u tom bi naime slučaju pravoslavlje moralo priznati kao zabludu sve svoje poglede, koje je branilo kroz vjekove. Isto tako, nastavlja pisac, »apsolutno je nemoguće očekivati ili tražiti od Katoličke crkve« da se odreče onoga, na čemu se ona temelji, to jest papinstva (str. 179—180). Kako pisac zamišlja promjenu »razine« ili zauzimanje stanovišta, koje ne bi bilo »čisto formalističko« s pravoslavne i katoličke strane s obzirom na papinske ovlasti? Na ovaj način: pravoslavni moraju prihvatiti katoličke argumente za papinski primat i infalibilitet, dok katolici treba da na drukčiji način shvate papinske ovlasti nego što su ih dosada shvaćali. To bi bio »plod njegovih dugogodišnjih meditacija o odnosu između pravoslavlja i katolicizma« (str. 182). Istinu, pisac nije ovako izričito formulirao svoje mišljenje, ali ono slijedi iz njegova razlaganja.

a) Pravoslavci moraju prihvatiti katoličke argumente o papinskim ovlastima

Evo što pisac piše: »Prije svega uputno je (il convient) pošteno priznati, da su službene i neslužbene izjave s pravoslavne strane«, prema kojima bi papinske ovlasti bile »kasnije inovacije protivne prvotnom naučavanju univerzalne Crkve i sedam ekumenskih koncila, u najboljem slučaju nespornazumci i, u najgorem slučaju, čiste historijske neistine« (ib.). Nakon sto je iznio povijesne dokaze za papinski primat, ovako zaključuje: »Sav taj skup starih svjedočanstava i činjenica, gore navedenih (to jest na prijašnjim stranicama), koji svjedoče za rimski primat, daju nam pravo da ustvrdimo, da je nemoguće zaniijekati, da su rimski biskupi prisvajali sebi primat gotovo od početka prvog dana opstanka rimske stolice i izjavljivali, da je on utemeljen ne samo na tobožnjem crkvenom pravu ili na saborskim konstitucijama nego na izričitim (précis) tekstovima Sv. pisma. Evo, to je razlog zašto je uistinu teško i, štoviše, jednostavno nemoguće razumno tvrditi, da je nauka o papinskom prvenstvu u Crkvi jedna novotarija ili inovacija ili, kako izjavljuju veoma mnogi istočni polemičari, koji slijede u tome protestantske teologije, da je razvitak važnosti papinskog primata isključivo djelo glasovitih Izidorovih pseudodekretala. Osim toga, mi nalazimo na strani Rimske crkve već od najstarijih vremena duboku vjeru u činjenicu, da je Crkva, utemeljena na Kristu, u isti mah utemeljena na Kefi-Petru i da su rimski biskupi s punim pravom nasljednici tog prvog među apostolima, kome je također

Krist podijelio posebni dar, naime da utvrđuje braću u nepatvorenoj vjeri, da čuva jedinstvo među njima, da bude glavarem apostolskog ili biskupskog zbora, da bude na zemlji vrhovni sudac u prepirkama, koje nastanu u Crkvi. A sa strane pak Crkve na Istoku ne nalazimo ni jedne saborske odluke, koja bi se mogla tumačiti kao pobijanje toga naučavanja, koje je barem na Zapadu čvrsto ukorijenjeno. Naprotiv, možemo donijeti priličan broj saborskih odluka, koje su neosporivo barem u prilog rimskoj nauci o papi« (str. 193—195). Tako, nastavlja pisac, »dok je Crkva bila sjedinjena, zamjećuje se postojanje nauke o primatu rimske stolice, koja je nauka službeno izražena i jasno formulirana i njoj se ništa direktno ne protivi. Ako neki crkveni Oci različito tumače riječi Evandjelja, koje se odnose na sv. Petra, postoji naprotiv dovoljan broj svjedočanstava kako koncilâ tako i glasovitih svetaca, koje još i danas časti čitava Crkva, u prilog rimskog gledišta. Dapače, zanimljivo je, da poslije raskola Crkava postoje brojna svjedočanstva, barem u početku, u prilog priznavanja sa strane pravoslavnog Istoka primata i svetog Petra, apostola, i njegovih nasljednika, rimskih papa« (str. 201). Pisac navodi u prilog papinstva svjedočanstva raznih istočnih crkvenih otaca, naučitelja i pisaca, među kojima također Focija i Teofilakta Ohridskog. Mišljenje pak onih, koji drže, da je pamflet protiv papinstva pod naslovom »Protiv onih, koji vele, da je Rim prvo sjedište« Focije napisao, pisac smatra da treba definitivno odbaciti (str. 208) zbog slijedećih Focijevih izjava o papinstvu: »Na Petru počivaju temelji Crkve.« Petar, zanjekavši Spasitelja, »nije izbačen iz apostolskog zbora; on je opet postavljen kao pečina Crkve i Istina (Krist, op. m.) proglasila ga je nosiocem nebeskih ključeva«. »Gospodin je povjerio Petru ključeve Kraljevstva kao nagradu za ispovijest prave vjere i na toj vjeri On je postavio temelje Crkve.« »Može se pitati«, piše Focije papi Ivanu VIII, »tko je onaj učitelj, koji vas je naučio da tako radite. To je doista, prije svega, apostolski korifej, Petar, koga je Gospodin postavio na čelo svih Crkava, kad mu je rekao: »Pasi moje ovce.« Protiv onih pravoslavnih pisaca, koji žele umanjiti vrijednost riječi IV i VI ekumenskog sabora u prilog papinskog primata, tumačeći ih, da bi one bile »primjerom bizantinskog jezika, pompozno laskavoga«, naš auctor naglašuje: »To znači pripisati saborskim ekumenskim ocima laž, licemjerstvo i dvoličnost, što se teško slaže s pobožnošću, osobito u ustima branitelja patrističke tradicije i ugleda sedam ekumenskih sabora« (str. 204).

b) I katolici moraju promijeniti stanovište o papinskim ovlastima

Pitanje, što znači primat i koja je njegova važnost u Crkvi, po mišljenju piščevu, glavno je pitanje i od njegova rješenja zavisi većim dijelom mogućnost raspleta kontroverzije između pravoslavaca i katolika o papinskim ovlastima (str. 221). Stoga, ako se bude gledalo na primat s »gledišta čisto vanjskog, ljudskog, juridičkog, vjerojatno je, da će se ta kontroverzija produžiti beskonačno i bez ikakve na'e u uspjeh« (ib.). Crkva je »novo stvorenje«, ističe pisac, ona je »organizam, u kojem je spašen i preobražen ljudski rod«, pa stoga sve u njemu mora biti »novo, mlado, nepokvareno. Zato i crkveni autoritet mora biti sasvim različit od svjetovne bahatosti pune dima« (str. 223). Stoga »značajne crte« primata nijesu »sila, dominacija, neograničena vlast nad podložnicima, nego: 1) služba koja ide sve do smrti, 2) skrb za potrebe, 3) obrana od neprijatelja, 4) briga za duševne i tjelesne bolesti, 5) propovijedanje riječi Božje, 6) očinstvo u milosrdnoj ljubavi, 7) čuvanje jedinstva i njegova manifestacija na vanjski način, 8) osobno ispražnjenje i poniženje odbacivši svaku vrst oholosti i raskoši, 9) vanjsko svjedočanstvo i ispovijedanje u ime svih, 10) ispovijedanje zajedničke vjere, 11) pobuda i duhovno vodstvo, 12) općenito, pastoralna služba, koja upravlja hod Kristovim stopama« (str. 223—224). Ako se na taj način bude promatrao primat, nadodaje pisac, a »drugacije ne može biti u novom stvorenju, u kraljevstvu, koje nije od ovoga svijeta, u tom slučaju pitanje kontroverzije s obzirom na primat pada samo od sebe. Jer je veoma jasno, da je u tom smislu, a ne u smislu zemaljske moći pune dima' sam Krist povjerio blaženom apostolu

Petru, i nikome drugome, prvenstvo nad apostolima kao i nad svojim stadom. Isto je tako izvan diskusije, da je rimski biskup baštini od apostola Petra i svoje prvenstvo i svoj primat prema veoma staroj tradiciji.« Da li je ta baština crkvenog ili božanskog prava, nema smisla pitati, jer prema piscu »u Crkvi nema prava, koje ne bi bilo božansko« (car au fond, cette distinction est vaine puisque dans l'Église il n'existe aucun droit non-divin, str. 225). Kakav bi morao biti primat, lijepo je izraženo — prema mišljenju piščevu — u takozvanom 34. apostolskom kanonu, koji vjerojatno potječe iz III stoljeća, a glasi: »Dolikuje se, da biskupi svakog naroda znadu, tko je među njima prvi i da ga priznaju glavaram i da ništa ne poduzmu bez njegova ispitivanja što prelazi njihovu vlast. Svatko mora izvršavati ono, što se odnosi na njegovu biskupiju i pokrajine, koje mu pripadaju, no prvi (među njima op. m.) sa svoje strane ne može ništa raditi bez uvažanja svih. Jer će na taj način vladati zajedništvo ideja i Bog će biti proslavljen...« (str. 226—227).

Jedan od razloga, zašto je pravoslavni Istok odbacio primat Petrov i Petrovih nasljednika, rimskih biskupa, bilo je drukčije shvaćanje primata sa strane rimskih papa nego što ga je naš auktor opisao (str. 229—233). Prema njemu, »savjest« pravoslavlja i »pojam«, koji je stvorilo o Crkvi, nikad neće dopustiti, da prizna papu »kao kralja i gospodara svijeta, kao apsolutnog samodržca i glavara Crkve i da se njemu podloži kao takvome. Ali je stvar sasvim drukčija, ako se papinstvo ne predstavi pravoslavju pod tim vidom ljudske bahatosti nego kao utjelovljenje jedinstva, istine i ljubavi u Crkvi. U ovom slučaju zapreke za jedinstvo s Rimom past će same od sebe« (str. 243—244). Istina, II vatikanski sabor napravio je veliki korak u »smislu duhovnog poimanja ideje primata u Crkvi« (str. 234). No, auktor se nada, da će se kršćanski Zapad sve više i više približiti pravom značenju primata u Crkvi i »osloboditi malo-pomalo okova previše juridičkog poimanja vlasti i prava rimskog biskupa«. S druge strane, i »pravoslavni Istok pozvan je da se oslobodi svoje izoliranosti i dostatnosti« (str. 235). Ako se pak »dopusti nauka o primatu rimskog biskupa«, nadodaje pisac, »tada nema nikakve poteškoće, da mu se prizna, da je infalibilan, kada definira smisao neke nauke, koja se odnosi na vjeru i čudoređe. Za njegove pak definicije ne može se reći da znače stvaranje novih dogmi, jer je papa uvijek vezan božanskom Objavom i on nikad ne može ići protiv Svetog pisma, svete Tradicije, naučavanja koncila i crkvenih otaca« (str. 240). Treba se sjetiti, da je Duh Sveti »jedini izvor infalibiliteta u Crkvi«, zato, po auktorovu mišljenju, »nauka o nepogrešivosti papinskih definicija ex cathedra ne sačinjava ni na koji način inovaciju, koja bi još više udaljila papinstvo od njegove tradicionalne misije u Crkvi da ga usmjeri prema neograničenom despotizmu i dominaciji u Crkvi, već ona je naprotiv jedan korak naprijed u razumijevanju papinske službe u Crkvi« (str. 238). Prema njemu, s obzirom na papin infalibilitet vlada kod pravoslavaca nesporazum i predrasuda, jer se ne radi niti o osobnoj niti o neograničenoj papinoj nepogrešivosti (str. 236). Nadalje, sa strane pravoslavnih polemista »najviše se zaboravljaju« (str. 237) slijedeće Spasiteljeve riječi: »Blago tebi, Šimune, sine Jonin! Jer ti tijelo i krv nijesu to objavili, nego moj Otac, koji je na nebesima.« To znači, »da je Petru«, tumači pisac, »podijeljena vlast, da može na infalibilan način ispovijedati temeljnu dogmu kršćanske vjere« (ib.). Naš je pisac mišljenja, da bi pravoslavni Istok mogao lako prihvatiti dogmu o papinskoj nepogrešivosti ili barem da bi diskusija o njoj izgubila na žestini, kad bi ona, između ostalog, imala slijedeće uvjete (str. 241—242): da papa u svojim infalibilnim definicijama bude poput sv. Petra »usta ili glasonoša svega apostolskog zbora«; da definira nauku, koja je zajednička čitavoj Crkvi; da te definicije nikad ne dođu u sukob sa Sv. pismom, Tradicijom, sa zajedničkim glasom svega episkopata i da se one nikad ne protive vjeri čitave Crkve, koju je ona izrazila na koncilima i koju vjernici ispovijedaju uvijek i posvuda. Drugim riječima: neobično je važno, zaključuje pisac, da papa nikad ne dođe u sukob s Crkvom i da ne postane glava bez tijela ili isključivi i neprijeporni organ Duha Svetoga, koji ne traži ni pristanka ni jednodušnosti Crkve.

Premda ne možemo prihvatiti sve misli teologa Stawrowskoga, ipak smatramo, da se njegov »esej« (pokušaj) može srdačno pozdraviti. U prvom redu stoga, što je u temelj svoga nastojanja postavio Kristovu zapovijed ljubavi, osobito njezino autentično tumačenje, koje je dao sv. Pavao. Po ljubavi on je ušao u ozračje II vatikanskog sabora, koji se s pravom nazivlje »koncil ljubavi«,¹ i u njegovu pomirljivu, ireničku metodu. Zato Koncil u dekretu O ekumenizmu i naređuje: »Poučavanje svete teologije i drugih disciplina, osobito historijskih, mora se obavljati i pod ekumenskim vidikom... Stoga je veoma važno, da budući pastiri i svećenici dobro upoznaju teologiju, brižno obrađenu na ovaj, a ne na polemičan način.«² No, pomirljivost, odnosno koncilijantan stav prema onima, koji ne dijele s nama istinu ili ne dijele potpunu istinu, ne smije dovesti, iz želje za jedinstvom i slogom, do njezikanja istine, do lažnog irenizma, do lažne pomirljivosti: »Ništa nije tako daleko od ekumenizma«, nadodaje dekret, »koliko onaj lažni irenizam, zbog kojega trpi čistoća katoličke nauke.«³ Jer »prava je kršćanska istina«, rekao bi Pascal, »ljubav prema istini«, pogotovo, kad nas na tu ljubav potiču i oni, koji, iako ne dijele sasvim našu istinu, ipak indirektno svjedoče za nju. Odatle moramo notirati drugi važni korak, koji je pisac napravio, a to je, da je priznao dokaze katoličke teologije za papinski primat i uvidio, da je infalibilitet uključen u primatu.

Međutim, ne može se prihvatiti piščevo mišljenje, po kojem bi katolička strana morala promijeniti svoje poimanje papinskog primata i infalibiliteta. I to iz razloga, što se to poimanje temelji na dokazima, koje i sam Stawrowsky prihvaća. Istina, naše se poimanje može još usavršiti (npr. još bolje odrediti odnos između pojedinog biskupa i pape) imajući u vidu baš samu sredinu, iz koje su uzeti oni argumenti, ali to usavršavanje nikad ne može dovesti dotle, da se naše poimanje papinskih ovlasti promijeni u svojim bitnim crtama. Isto tako, ne možemo pristati uz auktorov zahtjev, da papa u svom naučavanju bude samo »usta« ili »glasonoša« biskupskog zbora, i to opet u ime onih argumenata, koje i sam Stawrowsky prihvaća. Stvarno, i mi smo za to, da papa bude usta ili glasonoša biskupskog zbora, dok je to moguće, ali, kad to nije moguće, kao što je slučaj, kad nastanu hereze u Crkvi ili kad se biskupi ne slažu međusobno u stvarima vjere i morala, tad netko mora odrediti, što se mora raditi i vjerovati. Hereze u Crkvi ili neslaganje biskupa na koncilima ili izvan njih nužno dovode do toga, da papa, kad bi i htio, ne može biti usta, glasonoša čitave Crkve, čitavog jednoglasnog biskupskog zbora. Kada je pak Spasitelj obećao Petru primat kod Cezareje Filipove, rekao mu je, da »učvršćuje« svoju braću, i kada mu je, poslije uskrснуća, dao primatske ovlasti, isključio je barem teoretsku mogućnost, da Petar i njegovi nasljednici budu uvijek samo »usta« ili »glasonoše« apostolskog, odnosno biskupskog zbora. Jer im je Krist podijelio nešto što oni nemaju i što ne mogu imati. Odatle, iako Petar i njegovi nasljednici budu koji put, recimo svaki put, usta ili glasonoše apostolskog, odnosno biskupskog zbora, to još ne znači, da takav njihov stav može dokinuti onaj dar, one ovlasti, koje im je Krist podijelio, to jest, da oni uvijek moraju biti samo usta i glasonoše apostola i biskupa. Mišljenja smo, nadalje, da se svaka vlast na zemlji, osobito duhovna, mora vršiti ponizno i s velikom ljubavlju. Zato je simptomatično, da je Krist Petru, koji ga je zanijekao, koji se dakle duboko ponizio pred svojim kolegama i koji je poslije uskrснуća pokazao posebnu ljubav prema Spasitelju, podijelio primatske ovlasti. No, s druge strane, ne bi bilo ni razumno ni opravdano, kad bi se nekome, koji posjeduje vlast, zanijekala sama vlast zbog toga, što ne bi bio uvijek na doličnoj moralnoj visini. Što se tiče piščeva mišljenja, da je »sasvim deplasirano govoriti o

¹ J. M. Cabodevilla, *Carta de la Caridad*, Madrid, 1966, str. 8

² *Unitatis redintegratio*, cap. II, n. 10

³ *Ib.*, n. 2

razvoju dogme u razvoju istine, koja je dana tako rekavši u zametku i koja se rastvara progresivno u vremenu«, čini se, da ga ni sam pisac ne dijeli potpuno, kad veli, da je dogma o papinskom infalibilitetu »korak naprijed u razumijevanju papinske službe u Crkvi« (str. 238).

Pisac završava raspravu o papinskim ovlastima riječima Nikodema iz Nikomedije i Šimuna iz Soluna (str. 244): »Ako papa hoće imati suradnike u vinogradu Gospodnjem, neka ostane u poniznosti svoga primata i neka ne prezire svoju braću. Kristova nas je istina rodila u krilu Crkve ne za ropstvo, nego za slobodu.« »Ako dođe... neki papa, koji bi bio sličan nekadašnjima ispovijedanjem vjere, svojim životom, ortodoksnom čudorednošću (par les moeurs de l'orthodoxie), on će biti naš zajednički otac. Mi ćemo ga smatrati Petrom i lanci će jedinstva na dugo i u vjekove vjekova trajati.« Na te riječi Stawrowsky nadodaje svoj Amen. No, ako se samo to traži od rimskih papa, što bi nam priječilo, da barem sada možemo skupa reći svoj iskreni i topli Amen!

Vladimir Merćep